

Colocviul național de literatură dramatică (IV)*

GEORGE
MACOVESCU

Cuvînt de încheiere

În timpul Colocviului, primul în țara noastră — și vreau să subliniez acest aspect primul în țara noastră, deci, purtînd și calitățile și defectele unui început — au fost expuse atîtea idei încît, prin chiar acest fapt, s-a demonstrat necesitatea întîlnirii noastre.

Multă vreme, dramaturgii și-au exprimat dorința de a se întîlni, de a discuta problemele lor specifice. Așa cum s-a spus aici, de-a lungul anilor s-a creat o anumită atmosferă în jurul dramaturgilor și al literaturii dramatice din România, necorespunzătoare adevărului, realității, ceea ce a plasat această literatură în situația Cenușăresei din povești. Discuțiile noastre au demonstrat contrariul. Mai întîi, s-a dovedit că se poate vorbi deschis, se pot spune lucrurile pe față. De asemenea, s-a demonstrat că există o problemă la literaturii dramatice. Excelentul referat prezentat de către tovarășul Paul Everac a adus în fața noastră o sinteză critică, în sensul dialectic al cuvîntului, a situației în care se află astăzi dramaturgia din România.

Acest referat nu putea să fie exhaustiv. Nu și-a propus acest lucru și nici nu ar fi fost bine. În cuvîntul meu introductiv, spuneam că nu trebuie să venim la asemenea discuții, pe care le dorim cît mai concrete, cît mai lipsite de festivisme, cu documente întangibile, pe marginea cărora n-am avea altceva de făcut decît să glosăm. Ar fi o concepție contrară a ceea ce voim să existe în rîndul scriitorilor, la Uniunea Scriitorilor. Munca în Uniunea Scriitorilor trebuie să fie colectivă, să nu existe situații în care părerea unuia sau a unui grup restrîns să se impună procesului de creație, prin autoritatea temporară a locului pe care îl ocupă un scriitor sau un cerc restrîns de scriitori. Pornind de la acest punct de vedere, mi s-a părut, uneori, că în unele luări de cuvînt din cadrul Colocviului nu s-a văzut în mod suficient responsabilitatea colectivă pe care o au dramaturgii în promovarea literaturii dramatice în România, în dezvoltarea teatrului românesc, și că s-a încercat ca această responsabilitate să se treacă pe seama cuiva sau a cîtorva, pe seama unor dificultăți reale sau imaginare. Vreau să fac, încă o dată, o precizare: acest Colocviu nu a fost convocat pentru a se discuta situația teatrului din România. Știu că se intenționează să se organizeze o asemenea întîlnire; dramaturgii trebuie să constituie o parte importantă a acelei viitoare întruniri, la care vor putea să trateze problemele dramaturgiei și ale teatrului, în conexiunea lor.

În cursul Colocviului, o bună parte dintre vorbitori s-au concentrat asupra problemelor de fond ale literaturii dramatice. S-a vorbit în mod deosebit despre raportul dintre public și piesa de teatru, literatura dramatică. Era firesc să se pună accentul pe o asemenea problemă. Fiecare scriitor se întrebă: pentru ce scriu, pentru cine scriu? Este cert că asemenea întrebări și le pun scriitorii din țara noastră. Am spus „și le pun”, nu „ar trebui să și le pună” pentru că eu cred, sprijinindu-mă pe realități, pe opera literară a scriitorilor din România și pe activitatea lor politico-socială, că toți își dau seama de rolul pe care scriitorul, creatorul de artă îl au, într-o societate. Discuțiile din Colocviu, dar, mai cu seamă, operele acestor dramaturgi demonstrează că scriitorii de teatru sînt oameni ai cetății, care creează lucrări valoroase pentru semenii lor, pentru literatura română. De aceea, trebuie să rupem acea pinză de suspiciune, de indoială, care a fost în mod artificial țesută în jurul dramaturgiei române contemporane, s-o îndepărtăm, o dată pentru totdeauna. Prin realizările lor, dramaturgii au dreptul la o altă apreciere, la un alt loc, în concertul literaturii române contemporane.

Desigur, făcînd această constatare, care corespunde unei realități obiective, nu ne putem împiedica să vedem toate aspectele situației. S-a vorbit aici despre repetarea, în operele dramatice scrise astăzi, a unor situații, a unor conflicte depășite de către evoluția societății, de către evoluția omului. Uneori, ne aflăm în fața unor conflicte caracteristice altor societăți, calchiate pe o realitate a noastră, a epocii noastre; de unde, contradicția

* Vezi „Teatrul” nr. 5, 6 și 7/1978.

dintre realitate și opera de artă respectivă. Nu sînt abordate aspectele care s-au sedimentat în societatea noastră. Acest fapt nu privește numai literatura dramatică. Este o rămînere în urmă față de evoluția rapidă a societății. Ne uităm, încă, destul de insistent spre trecut, nu cercetăm cu perspicacitate prezentul și nu ne aruncăm privirile curajos în viitor. De aceea, este nevoie de o privire mult mai largă a dramaturgului în cercetarea societății, în cercetarea realității, a realității din țara noastră, a realității din lumea noastră, din acest sfîrșit de veac.

S-a vorbit, în cursul Colocviului, despre educarea publicului prin teatru, recunoscîndu-se că teatrul are o influență deosebită asupra maselor de spectatori. Desigur, educația aceasta nu trebuie făcută în sensul moralizator; nici nu trebuie prezentate pe scenă soluții pentru problemele cotidiene ale fiecăruia dintre spectatori. Dar exemple cu caracter generalizator, arta a dat întotdeauna. Concluziile le trage spectatorul, care, în intimitatea lui, se compară cu ceea ce vede pe scenă, fie în sens pozitiv, fie în sens negativ. Este o oglindă în care fiecare se poate vedea.

În crearea operei dramatice, ca în orice domeniu al artei, nu trebuie să fie făcute concesii lipsei de gust, concepțiilor înapoiate. Intrăm în săli de teatru și vedem că publicul ride acolo unde, poate, ar trebui să plîngă și plînge, dacă plînge, acolo unde ar trebui să ridă. Dar, dacă observăm aceste realități — s-a spus că publicul nu este omogen și nici nu poate fi — și dacă acceptăm ideea de a nu face concesii lipsei de gust și concepțiilor înapoiate, nu trebuie să ne îndepărtăm de omul cărui ne adresăm.

Arta a educat întotdeauna, și sfidez pe acel istoric al artei mondiale care ar putea să-mi arate o perioadă în care arta nu a educat și nu a fost folosită drept mijloc de educație. Dar arta educă prin mijloacele ei specifice, prin valorile ei estetice. Acesta este și apelul pe care partidul, conducerea de partid, tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-au făcut către scriitori, către literatură, către teatru: de a sprijini, de a contribui la formarea omului nou.

Într-un anumit fel, s-a discutat în Colocviul nostru și despre omul nou. Fără îndoială că omul nou nu este o formulă abstractă, cuprinsă într-o relație matematică. ci este o realitate dialectică, este o entitate care se transformă în timp și la a cărei transformare este chemat, prin misiunea lui deosebită, și omul de artă, inclusiv scriitorul, inclusiv dramaturgul.

Societatea socialistă din țara noastră se află într-o pronunțată fază educațională, pe toate planurile. Omul modern are nevoie de educație; cu atît mai mult, omul dintr-o societate socialistă.

Sîntem noi chemați să contribuim la această educație, sau nu? Răspunsul nu este decît unul: omul de artă își are locul lui bine precizat în acest proces. Este o necesitate a timpurilor noastre, este o necesitate a istoriei.

S-a vorbit aici despre teatrul istoric. Mie mi se pare că s-a discutat temeinic, că s-au spus lucruri care pot deveni concluzii ale Colocviului și în lumina cărora putem să lucrăm și în viitor, încurajînd anumite tendințe valoroase sau combătînd alte tendințe, care nu sînt menite să ducă la dezvoltarea teatrului istoric.

E nevoie ca și pe calea artei să fie cunoscută istoria poporului român. Este nevoie să aducem în prim-plan valori ale acestei istorii, momente și figuri ale ei, dar trebuie să realizăm transfigurarea artistică și nu să copiem documente istorice și să le prezentăm drept opere de artă. Istoria trebuie să fie privată, mai ales în artă, fără a falsifica faptele, în lumina concepției noastre actuale despre lume, despre viață, despre societate. S-a dat exemplul splendid al figurii lui Ștefan cel Mare; într-un mod a fost ea urcată pe scenă de către Barbu Delavrancea (mod valabil pentru acea perioadă, cînd *Apus de soare* a fost scrisă), și în alt mod o aduc în teatru dramaturgii contemporani.

Este necesar să apară pe scenă și alte figuri ale istoriei noastre, asupra cărora trecutul, din diferite motive, a așezat pete de umbră sau de lumină exagerată. Chestiunea este de a respecta și adevărul istoric, și necesitățile unei arte care se dezvoltă astăzi, în condițiile noastre.

S-au purtat discuții substanțiale, însă s-au făcut și aprecieri nu suficient de fondate, nu apărute dintr-o analiză lipsită de pasiuni. Crearea unei piese istorice necesită studii îndelungate, cunoașterea perfectă a epocii, înțelegerea dialectică a faptelor, respect pentru adevărul istoriei, pentru figurile care au împins istoria înainte și care sînt scumpe poporului.

Aprecierile asupra unor asemenea piese trebuie făcute cu grijă, pentru a nu se găsi merite acolo unde nu sînt, dar, mai cu seamă, pentru a nu se descoperi intenții „subversive” acolo unde nu există. Totul trebuie judecat fără ură și părtinire, în spiritul unei colaborări prietenești, tovarășești, care să domine viața noastră literară, viața scriitorilor noștri, indiferent în ce limbă scriu. De aceea, nu sîntem de acord cu cei care,

părăsind această cale, s-au angajat, și în cursul acestui Colocviu, în polemici în care nu argumentele au primat, ci afirmațiile gratuite, în care discuția a fost înlocuită cu înșinuarea, în care lupta de idei a fost dată deoparte, pentru a fi rostite jigniri și etichetări. Trebuie să ne fie clar că niciodată nu s-a rezolvat ceva prin asemenea metode. Trebuie să ne fie clar că discuțiile, pe care le vrem cit mai vii în Uniunea Scriitorilor, în colocviile, în întâlnirile noastre, nu pot fi duse în spiritul și cu metodele folosite de către unii dintre participanții la acest Colocviu. Este datoria noastră, a scriitorilor, să combatem asemenea metode, care nu sînt de natură să ne ajute în muncă, ci dimpotrivă.

Colocviul a abordat și probleme de ordin organizatoric-administrativ. Desigur, în munca dramaturgilor există greutăți, există obstacole. S-a vorbit despre metodele și practicile de aprobare a pieselor de teatru. Este necesar să se înlăture toate obstacolele artificiale. S-a desființat cenzura, prin măsura luată de către tovarășul secretar general Nicolae Ceaușescu, dar ar fi fost greu ca acest spirit să se lichideze de la o zi la alta. Trebuie să luăm asupra noastră responsabilitatea promovării unor lucrări dramatice valoroase din toate punctele de vedere, care să contribuie la dezvoltarea unei mari culturi socialiste pe pămîntul acestei țări. Trebuie ca directorii de teatru să-și exercite mai mult drepturile pe care le au și să demonstreze mai multă responsabilitate. E necesar ca Uniunea Scriitorilor și asociațiile scriitorilor din țară să fie mult mai active în a-și exprima punctul de vedere și a apăra pozițiile juste ale scriitorilor. Însă, nu trebuie exagerate, peste limitele reale, aceste obstacole, aceste greutăți. Nu cumva nereușitele literare sînt trecute, uneori, pe seama unor obstacole imaginare? Datoria Uniunii Scriitorilor și a asociațiilor scriitorilor este să observe unde sînt obstacolele reale și unde există nereușite literare, unde sînt piedicile artificiale și unde intervin veleitarii, cei care consideră că natura i-a uns cu harul talentului, dar care nu îl au și care asaltează directorii de teatru și editurile cu manuscrise lipsite de orice valoare.

Deci, să avem grijă ca marile piese să nu fie oprite, ci să li se deschidă drumuri cît se poate de fertile; dar, cu o condiție: să ne aflăm în fața marilor piese, a pieselor de valoare.

S-a vorbit, în timpul Colocviului, despre editarea lucrărilor dramatice. Tovarășul Valeriu Răpeanu a dat cîteva cifre. Ele corespund realității. Ceva s-a făcut, ceva s-a tipărit, dar nu suficient. A sosit momentul în care trebuie luate măsuri. Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor va discuta și cred că se va hotărî ca Editura Cartea Românească să înscrie în planul ei un număr de volume de teatru, fie teatru jucat, fie nejuocat. Va fi, însă, vorba despre teatru de valoare. Consiliul va trebui să insiste ca exemplul Editurii Eminescu să fie urmat și de alte edituri. Este adevărat că nu putem da dispoziții altor edituri, dar vom insista pe lingă conducerile lor. În definitiv, directorii de edituri sînt scriitori, sînt membri ai Uniunii Scriitorilor și, în această calitate, îi putem invita să acționeze ca atare. Vom insista, de asemenea, pe lingă forurile administrative respective.

S-a propus să se atribuie mai mult spațiu, în reviste, literaturii dramatice și comentariilor critice asupra acestei literaturi. Aș începe cu o întrebare: spațiul existent este bine folosit? Și e folosit în toate ziarele și revistele? Înainte de război, cronicile cele mai căutate erau publicate de către cotidiene. Acestea aveau cronici dramatice, care, a doua zi după o premieră trebuiau să-și publice cronicile. Cîtorul era învățat ca a doua zi după premieră să vadă în două-trei ziare ce s-a scris despre ea, să compare aprecierile făcute.

Dacă socotim opera dramatică și teatrul drept mijloace de educație a societății noastre, atunci de ce să lăsăm publicarea, cu o oarecare regularitate, a cronicilor dramatice numai pe seama revistelor literare, care apar în tiraje de 20.000—30.000 de exemplare, și nu am găsi o asemenea frecvență a cronicilor în presa cotidiană de mare tiraj?

S-a cerut ca „România literară” să consacre trei pagini literaturii dramatice. La Colocviul de critică s-a solicitat să se dea mai mult spațiu criticii, la Colocviul de poezie se va cere să se dea poeziei și așa mai departe. Aceasta nu este o politică; cel mult, este politica anteriorului lui Arvinte. Nu sînt de acord cu propunerea de a se înlocui o dată sau chiar de două ori pe lună paginile consacrate literaturii străine cu pagini cuprinzînd literatură dramatică. Și așa, scriitorii noștri se plîng că nu au destulă informație despre literatură străină. Soluțiile trebuie căutate în altă parte și în alt mod.

S-a discutat mult în Colocviu despre critica dramatică. Eu n-aș voi să intru în polemica dintre critica dramatică și autorii de piese, dar, așa cum spunea și tovarășul Paul Everac, mi se pare că... ducem lipsă de combatanți: critici de sinteză, puțini, iar cronicarii dramaticei, nu atîți cîți ar trebui să fie. De aceea, ar fi bine ca înșiși scriitorii de teatru să devină și critici dramaticei. Desigur, cei care doresc și mai ales cei care au bar pentru așa ceva. Ar fi bine ca acest aspect să fie discutat în asociațiile noastre și în special în secția de dramaturgie a Asociației de la București.

S-a vorbit despre traducere pentru străinătate. Este adevărat că, dacă proza noastră este ceva mai bine cunoscută în străinătate, piesele de teatru scrise la noi în țară sînt mai puțin cunoscute. Există acum șanse să se schimbe această situație. Există posibilitatea să se înființeze în România o editură specială pentru străinătate, care să tipărească numai în limbi străine, pentru exportul de carte, după cum sînt șanse să se găsească edituri în străinătate care să tipărească operele scriitorilor români. Pînă atunci, va trebui, totuși, să acționăm. Se vor întreprinde, la Uniunea Scriitorilor, măsuri care vor facilita trimiterea la edituri străine a propunerilor de traducere a cărților de valoare din toate genurile, inclusiv a pieselor.

In acest Colocviu al literaturii dramatice s-au făcut mai multe propuneri. Conducerea operativă a Uniunii Scriitorilor le va cataloga și le va supune Biroului și Consiliului. În limita competențelor și a posibilităților noastre, vom încerca să aducem la îndeplinire ceea ce s-a propus. Nu putem să ne rezolvăm problemele decît printr-o muncă în colectiv, într-un spirit colectiv. Va trebui ca rezultatele la care am ajuns în acest prim Colocviu să le transmitem asociațiilor, în special secției de dramaturgie a Asociației scriitorilor din București. Împreună cu conducerea Uniunii Scriitorilor, aceste asociații trebuie să aibă posibilitatea de a soluționa tot ceea ce poate fi soluționat. Va trebui ca Uniunea și asociațiile să facă mai mult pentru ca scriitorii români, maghiari, germani, toți scriitorii din România, de orice naționalitate ar fi, să stringă mai mult relațiile dintre ei, pentru că, să o recunoaștem deschis, nu ne cunoaștem reciproc operele atît cît ar trebui, nu se fac traduceri reciproce atît cît este nevoie. Sîntem scriitori în limbi diferite, ai aceluiași popor, trăim pe același teritoriu, milităm pentru aceeași cauză, constituim o unitate și nu celule separate, care nu comunică între ele.

Dacă ar fi să tragem o concluzie generală asupra rezultatelor acestui prim Colocviu al literaturii dramatice din România, putem să afirmăm că ele sînt bune. Colocviul acesta a fost doar un început. El trebuie să se prelungească în reviste, în asociații, astfel ca viitoarea reuniune să ofere ocazia unui bilanț pozitiv al realizărilor dintre două întâlniri ale dramaturgilor, să înregistreze apariția unor opere teatrale — parte integrantă din marea cultură pe care trebuie s-o construim, cultură pentru care fiecare om de artă din țara aceasta arde.

NOTE

Dramaturgia lui Alecsandri în ediție integrală

În suita de „Opere” a colecției „Scriitori români”, editată de „Minerva”, Georgeta Rădulescu-Dulgheru începe, cu volumul V al seriei „Alecsandri”, tipărirea integrală a dramaturgiei bardului de la Mircești. În aproape 1000 de pagini, volumul (care va fi urmat de alte două) este primul din seria care va înfățișa cititorilor de astăzi strădania de o jumătate de veac a scriitorului, în domeniul dramaturgiei. Ni se restituie, deci, într-o ediție critică, cele peste 50 de cînticele comice, scenete, come-

dii, vodeviluri, drame în versuri și în proză.

Alecsandri era convins de importanța teatrului său în mișcarea culturală a timpului, de vreme ce îi scria, în 1865, lui A. Hurmuzaki, „Nu știu dacă am creat Teatrul Național, dar știu că i-am adus un mare concurs...” Într-o măsură, îl crease, căci a înzestrat scena națională, între 1840 (Farmazonul din Hirlău) și 1890 (Ovidiu), dcci, într-o jumătate de veac, cu un repertoriu original, condiție vitală a oricărui Teatru Național.

Volumele de opere consacrate dramaturgiei vor contribui hotărîtor la cunoașterea temeinică, de către noile generații, a rolului jucat de Alecsandri în istoria teatrului nostru. Ele cuprind: piesele publicate de autor în volume (vol. V); cele tipărite în broșuri și periodice (vol. VI); cele rămase în manuscris, adică încercă-

riile dramaturgice nefinalizate (vol. VII).

Deocamdată, în această primă secțiune, se reproduc primele două tomuri din „Opere complete” tipărite de Alecsandri la Socec, în 1875. Sînt „Căntonete comice”, „Scenete”, „Operete”, „Vodeviluri”...

Se pare că acest an editorial îi este favorabil poetului, sub raportul edițiilor critice. În librării se mai află, paralel cu seria de opere citată, a editurii „Minerva”, și volumul III, tot dintr-o serie de „Opere” — Alecsandri, inițiată, în 1965, de regretatul G. C. Nicolescu, la Editura Academiei.

Fie ca nobila competiție dintre cele două prestigioase edituri să ne restituie cît mai grabnic toată opera lui Vasile Alecsandri!

I. N.